

Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Τόμ. 16 (2019)

Προσαρμογή, Ψυχομετρικός έλεγχος και Στάθμιση της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού για παιδιά προσχολικής ηλικίας

Ασημίνα Ράλλη (Asimina Ralli), Πέτρος Ρούσσος (Petros Roussos), Ελενα Καζάλη (Elena Kazali), Παναγιώτα Κωνσταντοπούλου (Panagiota Konstantopoulou)

doi: [10.12681/icw.18591](https://doi.org/10.12681/icw.18591)

Copyright © 2020, Ασημίνα Ράλλη, Πέτρος Ρούσσος, Ελενα Καζάλη, Παναγιώτα Κωνσταντοπούλου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ράλλη (Asimina Ralli) Α., Ρούσσος (Petros Roussos) Π., Καζάλη (Elena Kazali) Ε., & Κωνσταντοπούλου (Panagiota Konstantopoulou) Π. (2020). Προσαρμογή, Ψυχομετρικός έλεγχος και Στάθμιση της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού για παιδιά προσχολικής ηλικίας. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 16, 18–41. <https://doi.org/10.12681/icw.18591>

Κλίμακα Εκτίμησης Προφορικού λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού για παιδιά προσχολικής ηλικίας: Προσαρμογή, Ψυχομετρικός έλεγχος και Στάθμιση.

Ασημίνα Μ. Ράλλη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό και
Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, asralli@psych.uoa.gr
Πέτρος Ρούσσος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών, roussosp@psych.uoa.gr
Έλενα Καζάλη, ΣΕΠ, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, kazali.eleni@ac.eap.gr
Παναγιώτα Κωνσταντοπούλου, giota-25@hotmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε με στόχο την προσαρμογή, τον ψυχομετρικό έλεγχο και τη στάθμιση της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού (*Teacher Rating of Oral Language and Literacy - TROLL*) του Dickinson (1997) στον ελληνικό πληθυσμό. Η Κλίμακα συμπληρώθηκε από 60 εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας για 1110 παιδιά προσχολικής ηλικίας 3-6 ετών, από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Παράλληλα, ελέγχθηκε η αξιοπιστία, η συγχρονική εγκυρότητα και η εσωτερική της δομή. Οι δείκτες αξιοπιστίας που προέκυψαν τόσο με τη μέθοδο εξέτασης- επανεξέτασης όσο και με τη μέθοδο της εσωτερικής συνέπειας επιβεβαιώνουν την αξιοπιστία της *Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού* στον ελληνικό πληθυσμό. Επίσης, ως προς τη συγχρονική εγκυρότητα διαπιστώθηκαν ικανοποιητικές συσχετίσεις μεταξύ των επιδόσεων των παιδιών στην *Κλίμακα Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού* και των αντίστοιχων επιδόσεών τους σε συστοιχία εργαλείων που αξιολογούσαν τις γλωσσικές τους δεξιότητες. Τέλος, τα ευρήματα από τη στάθμιση του εργαλείου προσφέρουν στον εκπαιδευτικό τη δυνατότητα να αξιολογεί σε ένα πρώτο επίπεδο τη θέση των επιδόσεων του εκάστοτε παιδιού στην κατανομή του τυπικού πληθυσμού.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Προφορικός λόγος, Χρήση της γλώσσας, Δεξιότητες Γραμματισμού, Προσχολική ηλικία

Adaptation, Psychometric evaluation and Standardization of the Teacher Rating of Oral Language and Literacy skills for preschool children

ABSTRACT

This paper describes the psychometric evaluation of the rating scale "Teacher Rating of Oral Language and Literacy-TROLL (Teacher Rating of Oral Language and Literacy) (Dickinson, 1997) in the Greek population. The scale was filled by 60 preschool teachers for 1110 preschool aged children between 3 and 6 years old residing different areas of the country. At the same time, the rating scale was tested for the reliability, concurrent validity and its internal structure in the Greek population. The reliability was tested with the method of test-retest and internal consistency, while the concurrent validity was measured with the simultaneous individual administration of a battery of tools assessing the same language skills. High reliability scores were obtained, both by the test-retest method and the internal consistency method. At the same time, the concurrent validity of the scale was confirmed by the high correlations found between children's performance on the rating scale and on the battery of psychometric tools. Finally, the standardization data can be used by educators to assess in a first level the language abilities of a child in comparison to the distribution of the general population.

KEY WORDS: Oral language; Use of language; Literacy skills; Preschool age

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η γλώσσα αποτελεί το βασικό μέσο για την επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων. Η επικοινωνία φαίνεται να είναι μια πιο ευρεία έννοια, η οποία συμπεριλαμβάνει τη διαδικασία ανταλλαγής σκέψεων, ιδεών, στάσεων, συναισθημάτων και επιθυμιών (Bloom & Lahey, 1978). Συνολικά, το γλωσσικό σύστημα αποτελείται από τέσσερα διαφορετικά βασικά επίπεδα: το φωνολογικό, το συντακτικό, το σημασιολογικό και το πραγματολογικό. Τα τρία πρώτα αποτελούν μέρος της γλωσσικής ικανότητας-επάρκειας, η οποία αναφέρεται στη γνώση των φωνολογικών, συντακτικών και σημασιολογικών κανόνων της μητρικής γλώσσας. Από την άλλη πλευρά, η πραγματολογία συνδέεται με την επικοινωνιακή ικανότητα-επάρκεια, η οποία αναφέρεται στη γνώση που κατέχει κάποιος να χρησιμοποιεί το λόγο έτσι ώστε να αλληλεπιδρά αποτελεσματικά σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις. Παιδιά τα οποία έχουν ελλείμματα σε κάποιο από τα παραπάνω επίπεδα του γλωσσικού συστήματος δυσκολεύονται στη συνέχεια στη σχολική τους προσαρμογή.

Η γλωσσική ανάπτυξη είναι επίσης πολύ σημαντική γιατί συμβάλλει στην απόκτηση Δεξιοτήτων Γραμματισμού. Ως γνώσεις αναδυόμενου Γραμματισμού χαρακτηρίζονται όσα μαθαίνουν τα παιδιά για το γραπτό λόγο πριν τη συστηματική εκμάθησή του (Manolitsis, 2016). Από την άλλη πλευρά, ως Δεξιότητες αναδυόμενου Γραμματισμού χαρακτηρίζονται οι στρατηγικές και οι τρόποι που χρησιμοποιούν τα παιδιά για να εκδηλώσουν αυτές τις γνώσεις (Rhyner, Haebig, & West, 2009). Οι Whitehurst και Lonigan (2001) προτείνουν ως επιμέρους στοιχεία του αναδυόμενου Γραμματισμού τον προφορικό λόγο, τις φωνολογικές δεξιότητες, την επίγνωση των λειτουργιών και συμβάσεων του γραπτού λόγου και τις αναδυόμενες συμπεριφορές ανάγνωσης και γραφής.

Εκτίμηση προφορικού λόγου και δεξιοτήτων γραμματισμού

Η ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων αποτελεί μέρος των προγραμμάτων σπουδών τόσο στην Ελλάδα, όσο και διεθνώς. Για παράδειγμα, το Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Αγγλίας (Department for Education, 2013) και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Σουηδίας (Curriculum for the Preschool Lpfö, 2010) προτείνουν την ανάπτυξη της προφορικής γλώσσας, της ανάγνωσης, της γραφής και του λεξιλογίου ως αναπόσπαστο μέρος της διδασκαλίας σε κάθε ενότητα. Στην Ελλάδα ένας από τους μαθησιακούς τομείς που προτείνεται στο Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου (ΔΕΠΠΣ, 2011) είναι η ανάπτυξη της Γλώσσας και συγκεκριμένα οι παρακάτω τέσσερις βασικές δεξιότητες: α) η κατανόηση του προφορικού λόγου, β) η παραγωγή του προφορικού λόγου, γ) η κατανόηση του γραπτού λόγου, και δ) η παραγωγή του γραπτού λόγου.

Παράλληλα, τα Αναλυτικά Προγράμματα σπουδών τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς δίνουν έμφαση και στην αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων. Βασικός σκοπός της αξιολόγησης είναι η ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με στόχο τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Η αξιολόγηση διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο επίσης στην πρόληψη και τον έγκαιρο εντοπισμό των γλωσσικών και μαθησιακών δυσκολιών, όσο και στην παρέμβαση.

Τα πλεονεκτήματα της έγκαιρης ανίχνευσης των γλωσσικών και μαθησιακών δυσκολιών είναι πολλά. Πρώτον, τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι ειδικοί είναι σε θέση να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν έγκαιρα την κατάλληλη μέθοδο παρέμβασης, έτσι ώστε να είναι πιο αποτελεσματική για τα παιδιά (International Reading Association, IRA & National Association for the Education of Young Children, NAEYC, 1998. Ράλλη, 2013). Επίσης, όταν η παρέμβαση εφαρμόζεται κατά την προσχολική ηλικία ή τα πρώτα χρόνια της σχολικής ηλικίας, προλαμβάνονται οι πιθανές μακροπρόθεσμες αρνητικές συνέπειες των συνεχόμενων αποτυχιών για τη σχολική προσαρμογή των παιδιών (Πολυχρόνη, 2011).

Τέλος, η εφαρμογή έγκαιρων προγραμμάτων παρέμβασης αποφέρει οικονομικά οφέλη τόσο στην οικογένεια του παιδιού όσο και στην πολιτεία.

Για την ανίχνευση των γλωσσικών δυσκολιών προτείνεται η χρήση διαφορετικών εργαλείων αξιολόγησης (κλίμακες αξιολόγησης, ψυχομετρικά εργαλεία, παρατήρηση, ερωτηματολόγια γονέων κ.α.) από πολλαπλές πηγές πληροφοριών (οικογένεια, εκπαιδευτικός, το ίδιο το παιδί). Στην Ελλάδα σήμερα υπάρχουν σταθμισμένα ψυχομετρικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των γλωσσικών δυσκολιών από κατάλληλα εκπαιδευμένους ειδικούς (λογοθεραπευτές, ψυχολόγους, εκπαιδευτικούς) σε ατομική βάση. Ενδεικτικά και με χρονολογική σειρά αναφέρονται το Λογόμετρο (Μουζάκη, Ράλλη, Αντωνίου, Διαμαντή & Παπαϊωάννου, 2017), οι εικόνες δράσης (Βογινδρούκας, Πρωτόπαπας & Σταυρακάκη, 2011), το τεστ προσληπτικού λεξιλογίου (Simos, Sideridis, Protopoulos & Mouzaki, 2011), το εργαλείο ανίχνευσης διαταραχών λόγου και ομιλίας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας (Οικονόμου, Μπεζεβέγκης, Μυλωνάς & Βαρλοκόστα, 2008), η δοκιμασία εκφραστικού λεξιλογίου (Βογινδρούκας, Πρωτόπαπας & Σιδερίδης, 2009), το τεστ ΑνΟμιλο 4 (Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών-Λογοθεραπευτών, 2007), το διαγνωστικό τεστ γλωσσικής νοημοσύνης για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας (Stavrakaki & Tsimpli, 1999).

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι η αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών θα πρέπει να βασίζεται, όχι μόνο σε εκτεταμένα σταθμισμένα ψυχομετρικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται από κατάλληλα εκπαιδευμένους ειδικούς, αλλά και σε εύχρηστα, επίσης σταθμισμένα ψυχομετρικά εργαλεία που μπορούν να χορηγηθούν άμεσα από τους εκπαιδευτικούς της τάξης και αφορούν στις γλωσσικές επιδόσεις των παιδιών στο συγκεκριμένο σχολικό πλαίσιο. Οι κλίμακες αξιολόγησης που συμπληρώνονται από τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι έρχονται σε καθημερινή με τα παιδιά, μπορούν να προσφέρουν μια αξιόπιστη και ακριβή περιγραφή των γλωσσικών δεξιοτήτων των μικρών παιδιών (Cabell, Justice, Sucker, Kilday, 2009, Lonigan & Purpura, 2009, Murray, Ruble, Willis & Molloy, 2009). Επίσης, οι κλίμακες αυτές πλεονεκτούν συγκριτικά με τη χορήγηση ψυχομετρικών εργαλείων σε ατομική βάση ως προς τη σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας, γιατί απαιτούν μικρότερο χρόνο και λιγότερους ερευνητές, ενώ ταυτόχρονα προσφέρουν χρήσιμες πληροφορίες.

Διεθνώς, υπάρχουν αρκετά σταθμισμένα εργαλεία για την αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων των μικρών παιδιών από τους εκπαιδευτικούς, σε αντίθεση με την Ελλάδα, όπου υπάρχει έλλειψη ψυχομετρικά έγκυρων και αξιόπιστων εργαλείων για την αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων παιδιών προσχολικής ηλικίας από τους εκπαιδευτικούς.

Η Κλίμακα Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού (Teacher Rating of Oral Language and Literacy, T.R.O.L.L.) του Dickinson (1997) είναι ένα ευρέως χρησιμοποιούμενο εργαλείο από τους εκπαιδευτικούς (Dickinson, McCabe, & Sprague, 2001) γιατί τους προσφέρει αφενός ένα αξιόπιστο μέσο για να αξιολογούν και να παρακολουθούν την αναπτυξιακή πορεία των γλωσσικών δεξιοτήτων παιδιών προσχολικής ηλικίας 3-6 ετών και αφετέρου μια βάση επικοινωνίας με τους γονείς για θέματα που άπτονται των γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών. Η κλίμακα αποτελείται από 25 ερωτήσεις, οι οποίες αξιολογούνται με μια τετραβάθμια κλίμακα, εκτός από την ερώτηση 15 (Μπορεί το παιδί να αναγνωρίσει γραμμένο το μικρό του/της όνομα;) που βαθμολογείται με *Ναι/Όχι*. Οι ερωτήσεις είναι κατανοητές σε 3 ενότητες: (α) *Προφορικός λόγος* (χρήση της γλώσσας), (β) *Ανάγνωση* και (γ) *Γραφή*, αφού πρόκειται για ένα τρισδιάστατο μοντέλο.

15. Μπορεί το παιδί να αναγνωρίσει γραμμένο το μικρό του/της όνομα;

Οχι	Ναι
1	2

(ανάγνωση και γραφή).

Η Κλίμακα Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τους εκπαιδευτικούς με σκοπό να εντοπίσουν (α) τα παιδιά που παρουσιάζουν γλωσσικές δυσκολίες και χρειάζονται μια συστηματική παρέμβαση ή μια περαιτέρω πλήρη αξιολόγηση από ειδικό και β) τα παιδιά που έχουν υψηλές γλωσσικές δεξιότητες και χρήζουν περισσότερο εμπλουτισμένων γλωσσικών ερεθισμάτων (Dickinson et al., 2001). Επιπρόσθετα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις πληροφορίες που προκύπτουν από τα αποτελέσματα της Κλίμακας για την καθοδήγηση της διδασκαλίας τους καθώς και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων παρέμβασης που εφαρμόζουν. Έτσι, μπορούν να δουν συνολικά τα αποτελέσματα της τάξης τους για όλους τους μαθητές τους και να εντοπίσουν έναν τομέα που απαιτεί συστηματικότερη διδασκαλία για όλα τα παιδιά στην τάξη τους ή για μια ομάδα παιδιών. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα αποτελέσματα της Κλίμακας ως μια βάση συζήτησης με τους γονείς για να τεκμηριώσουν τις ανησυχίες τους (Blamey & Beauchat, 2016).

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η προσαρμογή, ο ψυχομετρικός έλεγχος και η στάθμιση της *Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού* στον ελληνικό πληθυσμό. Επίσης, διερευνώνται οι επιδόσεις των παιδιών προσχολικής ηλικίας στον προφορικό λόγο και τις πρώτες Δεξιότητες Γραμματισμού με βάση την παραπάνω Κλίμακα.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Συμμετέχοντες

Αρχικά, η Κλίμακα μεταφράστηκε στην Ελληνική γλώσσα από δύο μέλη της ερευνητικής ομάδας και στη συνέχεια ξαναμεταφράστηκε από έναν τρίτο μεταφραστή αντίστροφα στην Αγγλική γλώσσα. Στα σημεία εκείνα όπου παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις μεταξύ της μετάφρασης και του πρωτότυπου εργαλείου, έγιναν οι κατάλληλες προσαρμογές στην ελληνική έκδοση. Στη συνέχεια, συμπληρώθηκε από εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας για 280 παιδιά σε μια πρώτη πιλοτική μελέτη. Τέλος, αφού έγιναν ελάχιστες τροποποιήσεις σε λεκτικό επίπεδο, ακολούθησε η κυρίως έρευνα. Έτσι, το δείγμα της κύριας έρευνας αποτελείτο από 1110 παιδιά (591 αγόρια και 519 κορίτσια) ηλικίας 3 έως 6 ετών (Πίνακας 1), το οποίο προέκυψε από τυχαία δειγματοληψία με βάση τον αριθμητικό κατάλογο του σχολείου.

Τα παιδιά φοιτούσαν σε παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία από αστικές και ημιαστικές περιοχές της χώρας. Όλα τα παιδιά είχαν την ελληνική ως μητρική γλώσσα και δεν συμπεριλήφθηκαν στην έρευνα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Πίνακας 1. Μέγεθος δείγματος ανά χρονολογική ηλικία

Ηλικία	Δείγμα N
3-4	217
4-5	353
5-6	540
Σύνολο	1110

Εργαλεία

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκαν τόσο η *Κλίμακα Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού*, όσο και μια συστοιχία άλλων σταθμισμένων εργαλείων με σκοπό να διερευνηθεί η συγχρονική εγκυρότητα της Κλίμακας. Τα εργαλεία χρησιμοποιήθηκαν από ερευνητές αφού είχαν λάβει πρώτα την κατάλληλη εκπαίδευση.

Κλίμακα Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού παιδιών προσχολικής ηλικίας

Η Κλίμακα εκτίμησης προφορικού λόγου και δεξιοτήτων Γραμματισμού παιδιών προσχολικής ηλικίας σχεδιάστηκε ώστε να εξετάζει τις βασικές γλωσσικές δεξιότητες παιδιών προσχολικής ηλικίας. Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 2, η Κλίμακα αποτελείται συνολικά από 25 κριτήρια. Οι ερωτήσεις αξιολογούνται από τον εκπαιδευτικό σε μια τετραβάθμια κλίμακα από το 1 έως το 4.

Πίνακας 2. Τα κριτήρια της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού

Θέλει να ξεκινήσει συνομιλία
Μεταδίδει εμπειρίες με ευκρινή τρόπο
Ικανότητα να θέτει ερωτήσεις
Χρήση του λόγου κατά το συμβολικό παιχνίδι
Ικανότητα να αναγνωρίζει και να παράγει ομοιοκαταληξίες
Χρήση ποικίλου λεξιλογίου
Κατά πόσο είναι κατανοητός ο λόγος του
Έκφραση περιέργειας «πώς» «γιατί»
Ακούει ιστορίες
Παρακολουθεί ιστορίες
Διαβάζει ιστορίες
Αναδιηγείται ιστορίες που άκουσε
Ξεφυλλίζει μόνο του ιστορίες
Αναγνωρίζει γράμματα
Αναγνωρίζει το όνομά του γραμμένο
Αναγνωρίζει άλλα ονόματα
Διαβάζει άλλες ιστορίες
Αντιλαμβάνεται τη σχέση ανάμεσα στους ήχους και τα γράμματα
Προφέρει λέξεις που δεν έχει ξανασυναντήσει
Πώς μοιάζει η γραφή του παιδιού
Συχνότητα προσπαθειών για γραφή
Ικανότητα να γράφει το όνομά του
Ικανότητα να γράφει άλλα ονόματα
Συχνότητα γραφής συμβόλων ή πινακίδων
Συχνότητα γραφής ιστοριών, καταλόγων

Η διαδικασία συμπλήρωσης της Κλίμακας είναι απλή, χωρίς να προαπαιτείται κάποια εξειδίκευση, και ο χρόνος συμπλήρωσής της κυμαίνεται από 15-20 λεπτά περίπου. Σε κάθε περίπτωση, οι εκπαιδευτικοί είχαν στη διάθεσή τους το περιθώριο των δύο εβδομάδων για να συμπληρώσουν την Κλίμακα, ώστε να έχουν χρόνο να παρατηρήσουν τα παιδιά σε περίπτωση που δεν γνώριζαν ποια ήταν η επίδοση του παιδιού σε κάποιο από τα κριτήρια.

Εργαλεία για τη διερεύνηση της συγχρονικής εγκυρότητας της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού παιδιών προσχολικής ηλικίας

Για τη διερεύνηση της συγχρονικής εγκυρότητας της *Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού* παιδιών προσχολικής ηλικίας χρησιμοποιήθηκαν: α) η υποκλίμακα κατανόησης από το εργαλείο ανίχνευσης διαταραχών λόγου και ομιλίας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας (Οικονόμου, Μπεζεβέγκης, Μυλωνάς, & Βαρλοκώστα, 2008), β) οι υποκλίμακες φωνολογικής επίγνωσης (διάκριση ήχων, κατάτμηση, απαλοιφή) από το εργαλείο ανίχνευσης και διερεύνησης των αναγνωστικών δυσκολιών στο Νηπιαγωγείο και Α'-Β' Δημοτικού (Πόρποδας, 2008), γ) μια άτυπη δοκιμασία φωνολογικής επίγνωσης (Σίνου, 2007), και δ) μια άτυπη δοκιμασία αναδυόμενου Γραμματισμού (ανάγνωση λέξεων, αναγνώριση γραμμάτων, αίσθηση τυπωμένης γλώσσας) (Ράλλη & Πουρδάλας, 2010).

Υποκλίμακα κατανόησης από το εργαλείο ανίχνευσης διαταραχών λόγου και ομιλίας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας (Οικονόμου, Μπεζεβέγκης, Μυλωνάς, & Βαρλοκώστα, 2008)

Από το συγκεκριμένο εργαλείο ανίχνευσης διαταραχών λόγου και ομιλίας χρησιμοποιήθηκε η υποκλίμακα κατανόησης εικόνων. Σε αυτή την υποκλίμακα το παιδί καλείται να διαλέξει τη σωστή εικόνα από 14 τετράδες εικόνων. Για κάθε σωστή απάντηση το παιδί βαθμολογείται με μια (1) μονάδα και για κάθε λάθος με μηδέν (0). Η συνολική βαθμολογία κυμαίνεται από 0-14 βαθμούς. Η χορήγηση διακόπτεται μετά από 10 επαναλαμβανόμενες λάθος απαντήσεις.

Υποκλίμακα φωνολογικής επίγνωσης από το εργαλείο ανίχνευσης και διερεύνησης των αναγνωστικών δυσκολιών στο Νηπιαγωγείο και Α'-Β' Δημοτικού (Πόρποδας, 2008)

Η υποκλίμακα φωνολογικής επίγνωσης περιλαμβάνει 4 δοκιμασίες, τη δοκιμασία διάκρισης φωνημάτων, τη δοκιμασία κατάτμησης ψευδολέξεων σε φωνήματα, την απαλοιφή φωνημάτων, και την επανάληψη ψευδολέξεων οι οποίες περιγράφονται αναλυτικά στην συνέχεια.

(α) *Δοκιμασία διάκρισης φωνημάτων*: Η συγκεκριμένη δοκιμασία περιλαμβάνει 24 δυάδες λέξεων. Το κάθε ζεύγος λέξεων έχει είτε 2 ίδιες λέξεις είτε 2 διαφορετικές. Το παιδί καλείται να αναγνωρίσει εάν οι 2 λέξεις που ακούει είναι ίδιες ή διαφορετικές. Η παρουσίαση των δυάδων γίνεται με σειρά αυξανόμενου βαθμού δυσκολίας. Σκοπός της δοκιμασίας είναι να αναδείξει εάν τα παιδιά ηλικίας 5-6 ετών μπορούν να αναγνωρίσουν μεταξύ δύο λέξεων που ακούν αν είναι ίδιες ή διαφορετικές. Κάθε σωστή απάντηση βαθμολογείται με μια (1) μονάδα, ενώ κάθε λανθασμένη απάντηση βαθμολογείται με μηδέν (0). Η συνολική βαθμολογία κυμαίνεται από 0-24 βαθμούς.

(β) *Δοκιμασία κατάτμησης ψευδολέξεων σε φωνήματα*: Στη δοκιμασία αυτή εκφωνείται στο παιδί μια ψευδολέξη, δηλαδή μια λέξη που μοιάζει με πραγματική λέξη αλλά δεν είναι. Το παιδί καλείται, εφόσον έχει ακούσει τη λέξη, να τη χωρίσει σε φωνήματα. Η σειρά παρουσίασης των ψευδολέξεων γίνεται με αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας. Σκοπός της δοκιμασίας είναι να διαπιστωθεί η ικανότητα του παιδιού (5-6 ετών) να χωρίζει μια λέξη σε

φωνήματα. Κάθε σωστή απάντηση βαθμολογείται με μια (1) μονάδα και κάθε λανθασμένη με μηδέν (0). Η συνολική βαθμολογία κυμαίνεται μεταξύ 0-24 βαθμούς.

(γ) *Απαλοιφή Φωνημάτων*: Η δοκιμασία αυτή περιλαμβάνει 24 μονοσύλλαβες ψευδολέξεις, η κάθε μια από τις οποίες έχει 2-4 φωνήματα. Το παιδί καλείται να ακούσει με προσοχή την ψευδολέξη και ποιο τμήμα, αρχικό ή τελικό φώνημα, απαλείφθηκε. Στη συνέχεια καλείται να εκφωνήσει το τμήμα της ψευδολέξης που έμεινε μετά την απαλοιφή του φωνήματος- φθόγγου. Η σειρά χορήγησης των ψευδολέξεων γίνεται με αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας. Η κάθε σωστή απάντηση που δίνει το παιδί βαθμολογείται με μια (1) μονάδα, ενώ κάθε λανθασμένη απάντηση με μηδέν (0). Η συνολική βαθμολογία κυμαίνεται από 0-24 βαθμούς.

(δ) *Επανάληψη ψευδολέξεων*: Η συγκεκριμένη δοκιμασία αποτελείται από 24 ψευδολέξεις ισάριθμα καταναμεμημένες ως προς τον αριθμό των συλλαβών. Η σειρά παρουσίασης των ψευδολέξεων γίνεται με αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας. Το παιδί καλείται να ακούσει προσεκτικά τη ψευδολέξη και αμέσως μετά να την επαναλάβει. Κάθε σωστή απάντηση βαθμολογείται με μια μονάδα (1) και κάθε λανθασμένη με μηδέν (0). Η συνολική βαθμολογία κυμαίνεται από 0-24 βαθμούς.

Δοκιμασία Φωνολογικής επίγνωσης για παιδιά 4-5 ετών

Η δοκιμασία Φωνολογικής επίγνωσης για παιδιά 4-5 ετών δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας και βασίζεται σε προηγούμενα εργαλεία (Dickinson & Chaney, 1997. Σίνου, 2007). Το εργαλείο αξιολογεί την επίγνωση της φωνολογικής δομής του προφορικού λόγου των παιδιών προσχολικής ηλικίας (4-5 ετών), τόσο στο μεταγλωσσικό επίπεδο όσο και στο επιγλωσσικό επίπεδο. Παρέχει τη δυνατότητα να αξιολογηθεί η ικανότητα των παιδιών να διαχωρίζουν, να απομονώνουν, να χειρίζονται, να συνθέτουν και να αρθρώνουν τα φωνολογικά μέρη της λέξης, κυρίως στο επίπεδο της συλλαβής (μεταγλωσσικό επίπεδο). Παράλληλα, η δοκιμασία στο επιγλωσσικό επίπεδο προσφέρει πληροφορίες σχετικά με την ικανότητα των παιδιών να αναγνωρίζουν την ομοιοκαταληξία αυθόρμητα.

Η δοκιμασία Φωνολογικής επίγνωσης περιλαμβάνει 4 δοκιμασίες που είναι η δοκιμασία ομοιοκαταληξίας, η δοκιμασία συλλαβικής κατάτμησης, η δοκιμασία συλλαβικής σύνθεσης και η δοκιμασία, ήχοι έναρξης, οι οποίες περιγράφονται παρακάτω.

1. *Δοκιμασία ομοιοκαταληξίας*: Η δοκιμασία αυτή περιέχει 10 τριάδες λέξεων, εκ των οποίων οι 4 τριάδες λειτουργούν ως παραδείγματα. Από την κάθε τριάδα λέξεων οι δύο λέξεις ομοιοκαταληκτούν. Για παράδειγμα, εκφωνείται αρχικά στο παιδί η λέξη «γάλα» και έπειτα άλλες δυο λέξεις μαζί, π.χ. «αεροπλάνο-μπάλα». Στη συνέχεια, το παιδί ερωτάται ποια από τις δυο λέξεις μοιάζει (ομοιοκαταληκτεί) με την αρχική. Σκοπός της δοκιμασίας είναι να αναδείξει εάν τα παιδιά ηλικίας 4-5 ετών είναι ικανά να αναγνωρίσουν την ομοιοκαταληξία. Κάθε φορά που το παιδί βρίσκει τις λέξεις που ομοιοκαταληκτούν παίρνει μια (1) μονάδα, ενώ όταν δεν τα καταφέρνει παίρνει μηδέν (0). Η συνολική βαθμολογία κυμαίνεται από 0-10 βαθμούς.

2. *Δοκιμασία συλλαβικής κατάτμησης*: Η δοκιμασία αυτή περιλαμβάνει 14 δισύλλαβες λέξεις, εκ των οποίων οι 4 δισύλλαβες λέξεις λειτουργούν ως παραδείγματα. Παραδείγματος χάρη, εκφωνείται στο παιδί η λέξη «ρόδι» και έπειτα του ζητείται να τη χωρίσει σε κομματάκια (συλλαβές). Ο σκοπός της δοκιμασίας είναι να διαπιστωθεί εάν τα παιδιά ηλικίας 4-5 ετών μπορούν να χωρίσουν μια λέξη σε συλλαβές. Για κάθε σωστή απάντηση παιδί βαθμολογείται με μια (1) μονάδα, ενώ για κάθε λανθασμένη βαθμολογείται με μηδέν (0). Η συνολική βαθμολογία κυμαίνεται από 0-10 βαθμούς.

3. *Δοκιμασία συλλαβικής σύνθεσης*: Η δοκιμασία αυτή περιλαμβάνει 14 λέξεις, εκ των οποίων οι 4 λέξεις λειτουργούν ως παραδείγματα. Για παράδειγμα, εκφωνείται στο παιδί η λέξη «μή-λο» και έπειτα του ζητείται να ενώσει τα κομματάκια (συλλαβές) που άκουσε και να πει ποια λέξη σχηματίζουν. Σκοπός της δοκιμασίας είναι να αναδείξει εάν τα παιδιά ηλικίας 4-5 ετών μπορούν να ενώνουν συλλαβές και να σχηματίζουν λέξεις. Όταν το παιδί συνθέτει σωστά τις συλλαβές, έτσι ώστε να σχηματιστεί η λέξη, βαθμολογείται με μια (1) μονάδα, ενώ για κάθε λανθασμένη απάντηση βαθμολογείται με μηδέν (0). Η συνολική βαθμολογία της δοκιμασίας κυμαίνεται από 0-10 βαθμούς.

4. *Δοκιμασία ήχοι έναρξης*: Η δοκιμασία αυτή περιέχει 14 λέξεις, εκ των οποίων οι 4 λέξεις λειτουργούν ως παράδειγμα. Στο παιδί εκφωνείται η λέξη «βόδι» και του ζητείται να πει με τι φωνούλα (ήχο) ξεκινά αυτή η λέξη. Η δοκιμασία αυτή αναδεικνύει την ικανότητα των παιδιών να αντιλαμβάνονται τον ήχο-γράμμα με τον οποίο ξεκινά μια λέξη. Κάθε σωστή απάντηση που δίνει το παιδί βαθμολογείται με μια (1) μονάδα και κάθε λανθασμένη απάντηση βαθμολογείται με μηδέν (0) μονάδες. Η συνολική βαθμολογία της δοκιμασίας κυμαίνεται από 0-10 βαθμούς.

Η συνολική επίδοση στη δοκιμασία Φωνολογικής επίγνωσης για παιδιά 4-5 ετών προκύπτει από το άθροισμα των απαντήσεων στις ερωτήσεις των 4 δοκιμασιών και η συνολική της βαθμολογία κυμαίνεται από 0-40 βαθμούς.

Δοκιμασία Αναδυόμενου Γραμματισμού

Η δοκιμασία αναδυόμενου Γραμματισμού είναι βασισμένη στο «The Emergent Literacy Profile» (E.L.P., Dickinson & Chaney, 1997). Ο συντελεστής αξιοπιστίας alpha (α) του Cronbach για το έργο αυτό είναι 0,97. Αποτελείται από έργα τα οποία παρέχουν τη δυνατότητα να εντοπιστεί η ικανότητα των παιδιών προσχολικής ηλικίας (4-6 ετών) σε δεξιότητες που σχετίζονται με την ανάγνωση απλών λέξεων, την αναγνώριση γραμμάτων, την αναγνώριση λέξεων ανάμεσα σε μη-λέξεις καθώς και τις πρώτες προσπάθειες του παιδιού για γραφή.

Η δοκιμασία του αναδυόμενου Γραμματισμού περιλαμβάνει 4 έργα: α) το έργο που αξιολογεί την ικανότητα του παιδιού να αναγνωρίσει τον έντυπο λόγο, β) το έργο που αξιολογεί την ικανότητα του παιδιού να ονομάζει γράμματα, γ) το έργο που αξιολογεί την αίσθηση της τυπωμένης γλώσσας, και δ) το έργο που αξιολογεί τις πρώτες προσπάθειες του παιδιού για γράψιμο.

(α) *Έργο που αξιολογεί την ικανότητα του παιδιού να αναγνωρίσει τον έντυπο λόγο που βρίσκεται στην καθημερινότητά του*. Η δοκιμασία αυτή περιλαμβάνει 10 λέξεις, οι οποίες παρουσιάζονται στο παιδί με μορφή καρτών. Από το παιδί ζητείται να «διαβάσει» κάθε κάρτα που του παρουσιάζεται. Σκοπός της δοκιμασίας είναι να διαπιστωθεί εάν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας (5-6 ετών) μπορούν να αναγνωρίσουν απλές καθημερινές λέξεις που βρίσκονται στην καθημερινότητά τους. Για κάθε λέξη που το παιδί διαβάζει σωστά βαθμολογείται με κλίμακα από το 1-8 ανάλογα με το είδος απάντησης του παιδιού (1=σωστό, 2=μεμονωμένα σωστά γράμματα, 3=μεμονωμένα λανθασμένα γράμματα, 4=μόνο το αρχικό, 5=άσχετη λέξη, 6=αριθμός, 7=δεν ξέρω, 8=άλλα). Στην τελική όμως βαθμολόγηση για κάθε λέξη που διαβάζει ορθά το παιδί παίρνει μία (1) μονάδα, ενώ για τις υπόλοιπες απαντήσεις παίρνει μηδέν (0). Το εύρος σωστών απαντήσεων κυμαίνεται από 0-10. Ο συντελεστής αξιοπιστίας alpha (α) του Cronbach για το έργο αυτό ήταν 0,98.

(β) *Έργο που αξιολογεί την ικανότητα του παιδιού να ονομάζει γράμματα*. Η δοκιμασία αυτή περιέχει τα 24 γράμματα της ελληνικής αλφάβητου, τα οποία παρουσιάζονται στο παιδί με μορφή καρτών. Ο εξεταστής δείχνει στο παιδί την κάρτα με το εκάστοτε γράμμα και του

ζητά να το ονομάσει. Σκοπός είναι να διαπιστωθεί αφενός εάν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας (5-6 ετών) μπορούν να αναγνωρίσουν και να ονομάσουν τα γράμματα της αλφαβήτου και αφετέρου η ποσότητα των γραμμάτων που αναγνωρίζουν. Κάθε απάντηση έπαιρνε μια βαθμολογία με βάση μια τετραβάθμια κλίμακα από το 1-4 (1=σωστό, 2=λάθος γράμμα, 3=άλλο σύμβολο-αριθμός, 4=δεν ξέρω). Η ορθή απάντηση βαθμολογείται με μια μονάδα (1), ενώ οι υπόλοιπες απαντήσεις βαθμολογούνται με μηδέν (0). Το εύρος των απαντήσεων κυμαίνεται από 0-24. Ο συντελεστής αξιοπιστίας alpha (α) του Cronbach για το έργο αυτό είναι 0,98.

(γ) *Έργο που αξιολογεί την αίσθηση της τυπωμένης γλώσσας.* Αυτή η δοκιμασία περιέχει 10 τριάδες αλληλουχιών γραμμάτων, από τις οποίες οι 4 τριάδες λειτουργούν ως παραδείγματα. Από κάθε τριάδα αλληλουχιών γραμμάτων μόνο μια ακολουθία σχηματίζει λέξη. Παρουσιάζονται στο παιδί οι τριάδες ακολουθιών γραμμάτων και του ζητείται να δείξει αυτήν που σχηματίζει λέξη. Σκοπός της δοκιμασίας είναι να διαπιστωθεί εάν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας (5-6 ετών) μπορούν να διακρίνουν τις λέξεις από τις μη-λέξεις. Για κάθε σωστή αναγνώριση της λέξης το παιδί παίρνει μια (1) μονάδα και για κάθε λάθος μηδέν (0). Η συνολική βαθμολογία της δοκιμασίας κυμαίνεται από 0-10 βαθμούς. Ο συντελεστής αξιοπιστίας alpha (α) του Cronbach για το έργο αυτό είναι 0,96.

(δ) *Έργο που αξιολογεί τις πρώτες προσπάθειες του παιδιού για γράψιμο.* Η δοκιμασία αυτή περιλαμβάνει 6 ερωτήσεις (ποιο είναι το όνομα σου, πώς λένε τη μαμά σου, αγαπημένο ζώο, αγαπημένο φρούτο, κ.α.), οι οποίες εξετάζουν αν το παιδί μπορεί να γράψει και πώς μοιάζει η γραφή του. Δίνεται στο παιδί μια κόλλα χαρτί χωρισμένη σε ίσα πλαίσια και του ζητείται να γράψει τη δική του απάντηση σε κάθε πλαίσιο για κάθε ένα κριτήριο. Το παιδί βαθμολογείται σε μια 6βάθμια ποιοτική κλίμακα, ανάλογα με την απάντησή του (1=σωστή αναγνωρίσιμη λέξη, 2=αναγνωρίσιμα γράμματα, 3=σαν γραφική αναπαράσταση, 4=εικονική αναπαράσταση, 5=αμφιλεγόμενη, 6=δεν ξέρω). Στην τελική όμως βαθμολογία, όσα παιδιά παρήγαγαν σωστή αναγνωρίσιμη λέξη βαθμολογούνταν με βαθμό 1, ενώ οι απαντήσεις που δεν αποτελούνταν από αναγνωρίσιμα γράμματα βαθμολογούνταν με βαθμό 0. Η συνολική βαθμολογία της δοκιμασίας κυμαίνεται από 0-6 βαθμούς. Ο συντελεστής αξιοπιστίας alpha (α) του Cronbach για το έργο αυτό είναι 0,86.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Διερευνητική ανάλυση παραγόντων

Αφού το δείγμα χωρίστηκε τυχαία στα δύο, στο πρώτο μισό πραγματοποιήθηκε διερευνητική ανάλυση παραγόντων με τη μέθοδο των κυρίων συνιστωσών (Principal Components Analysis) και πλάγια περιστροφή (με τη μέθοδο Direct Oblimin), δεδομένου ότι οι παράγοντες που θα προκύψουν αναμένεται να συσχετίζονται μεταξύ τους. Τα δεδομένα πληρούσαν τις προϋποθέσεις για τη διεξαγωγή της ανάλυσης και το κριτήριο του διαγράμματος παραγόντων (scree-plot) χρησιμοποιήθηκε για τον καθορισμό του αριθμού των παραγόντων του εργαλείου. Προέκυψαν δύο παράγοντες, η *υποκλίμακα Προφορικού Λόγου* και η *υποκλίμακα Γραμματισμού*, οι οποίοι ερμηνεύουν το 62,3% της διακύμανσης. Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται οι παραγοντικές φορτίσεις των στοιχείων του εργαλείου στον καθένα από τους δύο παράγοντες (ο πρώτος παράγοντας ερμηνεύει το 13,1% της διακύμανσης, ενώ ο δεύτερος το 49,2%).

Πίνακας 3. Παραγοντικές φορτίσεις των στοιχείων του εργαλείου

	Παράγοντας 1	Παράγοντας 2
Θέλει να ξεκινήσει συνομιλία	0,86	
Μεταδίδει εμπειρίες με ευκρινή τρόπο	0,83	
Ικανότητα να θέτει ερωτήσεις	0,80	
Χρήση του λόγου κατά το συμβολικό παιχνίδι	0,78	
Ικανότητα να αναγνωρίζει και να παράγει ομοιοκαταληξίες	0,42	0,41 ¹
Χρήση ποικίλου λεξιλογίου	0,80	
Κατά πόσο είναι κατανοητός ο λόγος του	0,80	
Έκφραση περιέργειας «πώς» «γιατί»	0,82	
Ακούει ιστορίες	0,77	
Παρακολουθεί ιστορίες	0,78	
Αναδιηγείται ιστορίες που άκουσε	0,72	
Ξεφυλλίζει μόνο του ιστορίες	0,55	
Διαβάζει ιστορίες		0,64
Αναγνωρίζει γράμματα		0,85
Αναγνωρίζει το όνομά του γραμμένο		0,66
Αναγνωρίζει άλλα ονόματα		0,91
Διαβάζει άλλες ιστορίες		0,93
Αντιλαμβάνεται τη σχέση ανάμεσα στους ήχους και τα γράμματα		0,74
Προφέρει λέξεις που δεν έχει ξανασυναντήσει		0,50
Πώς μοιάζει η γραφή του παιδιού		0,86
Συχνότητα προσπαθειών για γραφή		0,60
Ικανότητα να γράφει το όνομά του		0,76
Ικανότητα να γράφει άλλα ονόματα		0,93
Συχνότητα γραφής συμβόλων ή πινακίδων		0,84
Συχνότητα γραφής ιστοριών, καταλόγων		0,80

¹ Η δήλωση: Ικανότητα να αναγνωρίζει και να παράγει ομοιοκαταληξίες φόρτωσε περίπου το ίδιο και στους 2 παράγοντες γιατί αυτή η ικανότητα μπορεί να αναδειχθεί τόσο σε προφορικό επίπεδο όσο και έμμεσα σε επίπεδο γραμματισμού. Επιλέχθηκε να πάει στον πρώτο παράγοντα γιατί σε αυτή την αναπτυξιακή φάση η έκφραση αυτής της ικανότητας γίνεται σε προφορικό επίπεδο.

Επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων

Για την επιβεβαίωση της παραγοντικής δομής της *Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού* εφαρμόστηκε επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων με μέθοδο εκτίμησης αυτήν της Μέγιστης Πιθανοφάνειας (Maximum Likelihood) στα δεδομένα του δεύτερου μισού του δείγματος μέσω του λογισμικού AMOS v.23 και επιλέχθηκαν δείκτες αντιπροσωπευτικοί των τριών κατηγοριών (βλ. Πίνακας 4): απόλυτοι δείκτες, δείκτες σχετικής βελτίωσης και δείκτες φειδωλότητας (Τσιγγίλης, 2010).

Οι δείκτες καλής προσαρμογής για το μοντέλο μοντέλο M_1 (πρόκειται για το μονοδιάστατο μοντέλο) έδειξαν κακή προσαρμογή (βλ. Πίνακα 4). Το επόμενο μοντέλο που αξιολογήθηκε ήταν το M_3 (πρόκειται για το μοντέλο των τριών παραγόντων του Dickinson, 1997). Οι δείκτες καλής προσαρμογής του μοντέλου αυτού ήταν ελαφρώς καλύτεροι από αυτούς του πρώτου μοντέλου, αλλά έδειξαν και πάλι μέτρια προσαρμογή (βλ. Πίνακα 4). Το τρίτο μοντέλο που αξιολογήθηκε ήταν αυτό των δύο παραγόντων, το οποίο προέκυψε από τη διερευνητική ανάλυση παραγόντων (M_2). Λόγω της εξαιρετικά υψηλής συσχέτισης μεταξύ κάποιων στοιχείων του εργαλείου, επιτράπηκε στα σφάλματα αρκετών στοιχείων του εργαλείου να συμμεταβάλλονται. Εφόσον τα στοιχεία αυτά έχουν πολύ συναφές περιεχόμενο και οι τροποποιήσεις αυτές στηρίζονται θεωρητικά (MacCallum, Roznowski & Necowitz, 1992), τότε είναι θεμιτή η υιοθέτησή τους. Αυτό το μοντέλο (M_2) είχε πολύ ικανοποιητικές τιμές δεικτών καλής προσαρμογής. Αναλυτικά, η τιμή του χ^2/df ήταν 6,19, η τιμή του TLI ήταν 0,93, ενώ η τιμή του CFI και αυτή του IFI ήταν 0,95 (και στις τρεις περιπτώσεις δεικτών, τιμές γύρω στο 0,95 θεωρούνται ικανοποιητικές). Τέλος, οι τιμές του SRMR και του RMSEA ήταν 0,064 και 0,068 αντίστοιχα (τιμές SRMR μικρότερες από 0,05 και τιμές RMSEA μικρότερες του 0,08 είναι ενδεικτικές ικανοποιητικής προσαρμογής). Τα αποτελέσματα αυτά συνηγορούν στο ότι το μοντέλο των δύο παραγόντων περιγράφει καλά τα δεδομένα και, συνεπώς, θα πρέπει να γίνει αποδεκτό (βλ. Hu & Bentler, 1999, για μια πιο αναλυτική παρουσίαση των τιμών που θεωρούνται ενδεικτικές της καλής προσαρμογής ενός μοντέλου στα δεδομένα).

Πίνακας 4. Αποτελέσματα επιβεβαιωτικής ανάλυσης παραγόντων στις απαντήσεις της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού

Μοντέλο	χ^2/df	CFI	TLI (NNFI)	FI	SRMR	RMSEA	ΔΕ 95% RMSEA
M_1	28,27	0,65	0,62	0,65	0,121	0,162	0,158–0,165
M_3	9,57	0,91	0,89	0,91	0,097	0,088	0,085–0,091
M_2	6,19	0,95	0,93	0,95	0,064	0,068	0,065–0,072

Σημείωση: M_1 : Μονοπαραγοντικό μοντέλο, M_3 : Μοντέλο τριών παραγόντων, M_2 : Μοντέλο δύο παραγόντων

Ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ των δύο υποκλιμάκων του εργαλείου ήταν αρκετά υψηλός ($r=0,60$). Έτσι, θεωρήθηκε απαραίτητο να εξεταστεί η διακρίνουσα εγκυρότητά του, δηλαδή ο βαθμός στον οποίο οι δύο διαστάσεις αποτελούν πράγματι δύο διακριτούς λανθάνοντες παράγοντες ή αν πρόκειται για ένα μονοδιάστατο εργαλείο. Το κριτήριο που χρησιμοποιήθηκε για τον έλεγχο της διακριτότητας των δύο λανθανόντων παραγόντων ήταν ο υπολογισμός των διαστημάτων εμπιστοσύνης (ΔΕ 95%) του συντελεστή συσχέτισης (Τσιγγίλης, 2010). Η διακριτότητα των παραγόντων υποστηρίζεται όταν το ΔΕ 95% του συντελεστή συσχέτισης δεν περιλαμβάνει τη μονάδα. Όπως φάνηκε, το διάστημα

εμπιστοσύνης δεν περιλαμβάνει τη μονάδα ($\Delta\epsilon$ 95% = 0,55 – 0,65), επομένως το κριτήριο αυτό φαίνεται να υποστηρίζει τη διακριτότητα των λανθανόντων παραγόντων.

Αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής

Ο έλεγχος εσωτερικής αξιοπιστίας (Cronbach's α) έδωσε εξαιρετικά αποτελέσματα. Συγκεκριμένα, ο συντελεστής για την υποκλίμακα Προφορικού Λόγου ήταν $\alpha = 0,93$, για την υποκλίμακα Γραμματισμού ήταν $\alpha = 0,95$ και για τη συνολική κλίμακα ήταν $\alpha = 0,96$. Παρόμοιες ήταν οι τιμές του συντελεστή και για τις μετρήσεις που συγκεντρώθηκαν από το δεύτερο δείγμα κατά τη δεύτερη χορήγηση του εργαλείου (0,93, 0,95 και 0,94 αντίστοιχα).

Αξιοπιστία χορήγησης-επαναχορήγησης

Οι τιμές των δύο υποκλιμάκων του εργαλείου από την πρώτη χορήγηση συσχετίστηκαν με αυτές από τη δεύτερη χορήγηση προκειμένου να ελεγχθεί η αξιοπιστία επαναληπτικών μετρήσεων για το εργαλείο. Η υποκλίμακα Προφορικού Λόγου είχε συντελεστή συσχέτισης Pearson's $r=0,64$ και αυτή του Γραμματισμού είχε συντελεστή $r=0,94$, ενώ η συνολική κλίμακα είχε συντελεστή $r=0,87$. Και οι τρεις συντελεστές ήταν στατιστικώς σημαντικοί σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=0,001$.

Έλεγχος της συγχρονικής εγκυρότητας της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού με ανάλογες γλωσσικές δεξιότητες

Η συγχρονική εγκυρότητα ελέγχθηκε με τη συσχέτιση των επιδόσεων των παιδιών στην Κλίμακα Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού και στις επιδόσεις τους σε σταθμισμένα εργαλεία που αξιολογούν γλωσσικές δεξιότητες και αναφέρθηκαν αναλυτικά στην ενότητα της περιγραφής των εργαλείων. Οι συσχετίσεις υπολογίστηκαν με το συντελεστή συσχέτισης Pearson's r . Οι συσχετίσεις που ήταν μεγαλύτερες από 0,40 και ήταν στατιστικώς σημαντικές εμφανίζονται με τονισμένο στυλ και συζητούνται στη συνέχεια.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 5, διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ των επιδόσεων των παιδιών στην υποκλίμακα του προφορικού λόγου της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού και των αντίστοιχων επιδόσεών τους στην κατάτμηση συλλαβών, στην απαλοιφή, στο αυτοσχέδιο εργαλείο φωνολογικής επίγνωσης και στα γράμματα.

Οι επιδόσεις των παιδιών στην υποκλίμακα της Κατανόησης βρέθηκαν να συσχετίζονται στατιστικά σημαντικά με τις επιδόσεις τους στις δοκιμασίες της κατανόησης, της φωνολογικής επίγνωσης, της κατάτμησης, της απαλοιφής, της ομοιοκαταληξίας, της συλλαβικής κατάτμησης, της συλλαβικής σύνθεσης, των ήχων έναρξης, της φωνολογικής επίγνωσης, της ανάγνωσης των λέξεων, των γραμμάτων, της αίσθησης τυπωμένης γλώσσας και της γραφής.

Τέλος διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ των επιδόσεων των παιδιών στο σύνολο της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού και των αντίστοιχων επιδόσεών τους στις δοκιμασίες της φωνολογικής επίγνωσης, της κατάτμησης, της απαλοιφής, της ομοιοκαταληξίας, της συλλαβικής κατάτμησης, της συλλαβικής σύνθεσης, των ήχων έναρξης, της φωνολογικής επίγνωσης, της ανάγνωσης των λέξεων, των γραμμάτων και της αίσθησης τυπωμένης γλώσσας.

Πίνακας 5. Εγκυρότητα της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιότητων Γραμματισμού με ανάλογες γλωσσικές δεξιότητες

	Προφορικός Λόγος	Γραμματισμός	Συνολική επίδοση
Κατανόηση (N=85)	0,10	0,50***	0,40***
Σύνολο Φωνολογικής Επίγνωσης (N=35)	0,39*	0,48**	0,46**
Εργαλείο Φωνολογικής Επίγνωσης (N=35)	-0,15	0,08	-0,04
Κατάτμηση (N=35)	0,46**	0,52**	0,52**
Απαλοιφή (N=35)	0,41*	0,46**	0,47**
Επανάληψη ψευδολέξεων (N=35)	0,17	0,22	0,21
Ομοιοκαταληξία (N=100)	0,29**	0,43***	0,41***
Συλλαβική κατάτμηση (N=100)	0,37***	0,44***	0,46***
Συλλαβική σύνθεση (N=100)	0,30***	0,53***	0,47***
Ήχοι έναρξης (N=100)	0,33**	0,51***	0,48***
Φωνολογικής Επίγνωσης Αυτοσχέδιο (N=100)	0,41***	0,61***	0,57***
Σύνολο Ανάγνωσης Γραφής (N=135)	0,21*	0,49***	0,41***
Σύνολο Γραμμάτων (N=135)	0,51***	0,84***	0,78***
Σύνολο Αίσθησης Τυπωμένης Γλώσσας (N=132)	0,37***	0,81***	0,70***
Σύνολο Γραφής (N=135)	0,22**	0,43***	0,38***

* p<0,05 - ** p<0,01 - *** p<0,001

Επιδόσεις των παιδιών στην Κλίμακα εκτίμησης Προφορικού λόγου και Δεξιότητων Γραμματισμού σε σχέση με την ηλικία

Στο πίνακα 6 παρουσιάζονται οι επιδόσεις των παιδιών στις υποκλίμακες της Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιότητων Γραμματισμού σε σχέση με την ηλικία. Στα δεδομένα του Πίνακα εφαρμόστηκαν τρεις μονοπαραγοντικές αναλύσεις διακύμανσης, οι οποίες έδειξαν στατιστικώς σημαντική επίδραση της μεταβλητής της ηλικίας (και στις τρεις περιπτώσεις p<0,001).

Πίνακας 6. Οι επιδόσεις των παιδιών στην Κλίμακα Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιότητων Γραμματισμού σε σχέση με την ηλικία

Υποκλίμακες	Ηλικία	N	M.O.	T.A.	p
Προφορικός λόγος (χρήση της γλώσσας)	3-4	236	33,9	8,2	<0,001
	4-5	371	38,1	7,5	
	5-6	394	39,7	6,5	
Δεξιότητες Γραμματισμού	3-4	236	19,9	6,1	<0,001
	4-5	371	26,9	8,2	
	5-6	394	36,2	8,8	
Συνολική επίδοση	3-4	236	53,8	12,2	<0,001
	4-5	371	65,0	13,7	
	5-6	394	75,9	14,0	

Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν εκ των υστέρων πολλαπλές συγκρίσεις με τη μέθοδο Scheffe, οι οποίες έδειξαν ότι όλες οι επιμέρους (ανά ζεύγη) διαφορές ήταν στατιστικώς σημαντικές. Μάλιστα, ήταν όλες στατιστικώς σημαντικές σε επίπεδο $\alpha=0,001$ ($p<0,001$) εκτός από τη διαφορά μεταξύ των παιδιών ηλικίας 4-5 ετών και 5-6 ετών στην υποκλίμακα προφορικού λόγου, όπου η διαφορά ήταν στατιστικώς σημαντική με $p=0,007$.

Στάθμιση

Για τη στάθμιση της Κλίμακας πραγματοποιήθηκε κατά στρώματα δειγματοληψία με μεταβλητές διαστρωμάτωσης την ηλικία των παιδιών και την περιοχή μόνιμης κατοικίας. Το συνολικό δείγμα της στάθμισης ήταν 1138 παιδιά ηλικίας από τριών ετών ακριβώς έως 6 ετών και 5 μηνών. Στον Πίνακα 7 παρουσιάζονται περιγραφικά στατιστικά μέτρα και τα εκατοστημόρια των τιμών στις δύο υποκλίμακες και στο συνολικό σκορ του εργαλείου κατά ηλικιακή ομάδα. Για να γίνει κατανοητή η χρήση των δεδομένων του Πίνακα, έστω ότι έχουμε ένα κορίτσι ηλικίας 4 ετών και 9 μηνών με επίδοση 37 στην υποκλίμακα Προφορικού λόγου και 26 στην υποκλίμακα Γραμματισμού. Όπως διαπιστώνει κανείς συγκρίνοντας τις τιμές της με αυτές του Πίνακα 7, το κορίτσι βρίσκεται μεταξύ του 25^{ου} και 50^{ου} εκατοστημορίου και στις δύο υποκλίμακες. Δηλαδή, η επίδοσή της είναι υψηλότερη από αυτήν του χαμηλότερου 25% του πληθυσμού και κάτω από τη διάμεσο.

Πίνακας 7. Μέσος όρος (τυπική απόκλιση) και εκατοστημόρια των τιμών στις δύο υποκλίμακες και στο συνολικό σκορ του εργαλείου κατά ηλικιακή ομάδα

		N	Μ.Ο. (τ.α.)	Εκατοστημόρια						
				5ο	10ο	25ο	50ο	75ο	90ο	95ο
Προφορικός Λόγος (χρήση της γλώσσας)	3,0 έως 3,5 ετών	125	32,9 (7,9)	19	23	27,5	34	38	43	46
	3,5 έως 4,0 ετών	110	35,0 (8,6)	18	23	28	37	42	45	46
	4,0 έως 4,5 ετών	177	37,5 (7,4)	23	27	33	39	43	46	47
	4,5 έως 5,0 ετών	191	38,6 (7,5)	25	28	33	40	45	48	48
	5,0 έως 5,5 ετών	237	39,1 (6,8)	26	29	35	40	45	47	48
	5,5 έως 6,0 ετών	157	40,7 (6,2)	29,9	31	37	42	46	48	48
Δεξιότητες Γραμματισμού	6,0 έως 6,5 ετών	141	40,6 (6,8)	28	30	35	43	47	48	48
	3,0 έως 3,5 ετών	125	20,6 (6,6)	15	15	16	18	23	27,8	38,7
	3,5 έως 4,0 ετών	110	19,1 (5,5)	13,6	14,1	16	17	21	25	28,9
	4,0 έως 4,5 ετών	177	24,8 (7,4)	14,9	16	19	24	31	35	38
	4,5 έως 5,0 ετών	191	28,8 (8,3)	15	18,2	23	29	34	41	43,4
	5,0 έως 5,5 ετών	237	35,4 (8,7)	21	23	29	36	42,5	47	50
Συνολική επίδοση	5,5 έως 6,0 ετών	157	37,2 (9,1)	19,8	23	31	39	45,5	48	49
	6,0 έως 6,5 ετών	141	39,3 (7,9)	24,2	29,2	34	40	46	49	50
	3,0 έως 3,5 ετών	125	53,4 (12,4)	35	39,6	46	53	61	69,4	75,7
	3,5 έως 4,0 ετών	110	54,1 (12,1)	33,2	39,1	45	55	62	68	74,4
	4,0 έως 4,5 ετών	177	62,3 (12,7)	39,8	46	54,5	62	72	78	82,1
	4,5 έως 5,0 ετών	191	67,4 (14,0)	43	48,2	57	68	78	86	90
	5,0 έως 5,5 ετών	237	74,5 (14,2)	48	53	65,5	75	86	92,2	96
	5,5 έως 6,0 ετών	157	77,9 (13,8)	53	59	67,5	79	90	94	96,1
	6,0 έως 6,5 ετών	141	79,8 (13,6)	55	62	70	83	91	96,6	98

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να γίνει προσαρμογή, ψυχομετρικός έλεγχος και στάθμιση της *Κλίμακας Εκτίμησης Προφορικού Λόγου και Δεξιοτήτων Γραμματισμού* και να διερευνηθούν οι γλωσσικές επιδόσεις παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι δείκτες αξιοπιστίας και εγκυρότητας της *Κλίμακας* κυμάνθηκαν σε πολύ υψηλά επίπεδα καθιστώντας την κατάλληλη για χρήση στον ελληνικό πληθυσμό. Φαίνεται πως η *Κλίμακα* αξιολογεί σχετικές ικανότητες των παιδιών τόσο στα ελληνικά όσο και στα ξενόγλωσσα δεδομένα (Dickinson, McCabe, Anastasopoulos, Peisner-Feinberg & Poe, 2003). Μάλιστα, οι δείκτες αξιοπιστίας και εσωτερικής συνέπειας της ελληνικής κλίμακας ήταν υψηλότεροι της αγγλικής έκδοσης (Dickinson et al., 2003). Η αξιοπιστία και η εγκυρότητα του εργαλείου έχει επίσης αναδειχθεί όχι μόνο σε μονόγλωσσους αγγλόφωνους πληθυσμούς, αλλά και σε μονόγλωσσους ισπανόφωνους και δίγλωσσους πληθυσμούς (Αγγλικά/ Ισπανικά) (Gutierrez-Clellen & Kreiter 2003, Rodriguez & Guiberson, 2011).

Οι δείκτες της συγχρονικής εγκυρότητας της *Κλίμακας* κυμάνθηκαν σε μέτρια προς ικανοποιητικά επίπεδα. Σε γενικές γραμμές, οι αξιολογήσεις των εκπαιδευτικών συσχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με τις επιδόσεις των παιδιών σε σταθμισμένα εργαλεία. Οι μέτριες προς ικανοποιητικές συσχετίσεις παρατηρήθηκαν και στην αγγλική κλίμακα (Dickinson et al., 2003). Το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να ερμηνευτεί ως συνέπεια του ότι οι δύο διαφορετικές μέθοδοι αξιολόγησης ενδέχεται να έχουν διαφορετικά κριτήρια βαθμολόγησης. Παράλληλα, η *Κλίμακα* αξιολογεί τον προφίλ του παιδιού σε βάθος χρόνου, ενώ οι σταθμισμένες δοκιμασίες αξιολογούν την εικόνα του παιδιού για μία και μόνο φορά (Dickinson et al., 2003). Η αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών με τη χρήση της *Κλίμακας* ανέδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των ηλικιών στον προφορικό λόγο και στις Δεξιότητες Γραμματισμού.

Η *Κλίμακα Εκτίμησης Προφορικού λόγου και Δεξιοτήτων* (βλ. Παράρτημα 1) είναι ένα αξιόπιστο εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στον ελληνικό πληθυσμό με πολλαπλά οφέλη. Αρχικά, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένα εργαλείο παρακολούθησης της πορείας της γλωσσικής ανάπτυξης του παιδιού από τον εκπαιδευτικό κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Μπορεί επίσης να συμβάλλει στον έγκαιρο εντοπισμό παιδιών που παρουσιάζουν γλωσσικές δυσκολίες, ώστε να ενταχθούν σε πρόωμη παρέμβαση. Τέλος, η *Κλίμακα* μπορεί να λειτουργήσει ως αρχική βάση συζήτησης με τους γονείς του εκάστοτε παιδιού.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες

Θα θέλαμε να εκφράσουμε την εκτίμηση και τις θερμές ευχαριστίες μας στους ερευνητές Αποστολόπουλου Νίκη, Κανέλλου Μαρία, Κεμάλη Αφροδίτη, Κεχαγιά Εμίν, Κιόρη, Κωνσταντινίδου Ζωή, Μπούζα Πολύμνια, Παπαϊωάννου, Πελίν Αχμετσίκ, Πουρδαλά Αλέξανδρο, Τσαούση Παναγιώτα, Τσιμτσιλή Γωγώ και Φράγκου Λουκία από το Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας και το Τμήμα Ψυχολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, οι οποίοι συνέβαλαν στη συλλογή των δεδομένων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αναγνωστόπουλος, Δ. Κ., & Σίνη, Α. Θ. (2005). *Διαταραχές σχολικής μάθησης και ψυχοπαθολογία*. Αθήνα: Ιατρικές Εκδόσεις Βήτα.
- Biemiller, A. (2001). Teaching vocabulary: Early, direct, and sequential. *American Educator*, 25(1), 24-2.

- Blamey, K. L., & Beau chat, K. A., (2016). *Starting Strong: Evidence based early literacy strategies*. Stenhouse Publishers.
- Bloom, L., & Lahey, M. (1978). *Language development and language disorders*. New York: John Wiley & Sons.
- Βογινδρούκας, Λ., Πρωτόπαπας, Α., & Σιδερίδης, Γ. (2009). *Δοκιμασία Εκφραστικού Λεξιλογίου*. Χανιά: Γλαύκη.
- Βογινδρούκας, Λ., Σταυρακάκη, Σ., & Πρωτόπαπας, Α. (2011). *Εικόνες Δράσεις. Δοκιμασία πληροφορικής και γραμματικής επάρκειας*. Χανιά: Γλαύκη.
- Brooks, G. (2009). *What works for pupils with literacy difficulties? The effectiveness of intervention schemes*. NIACE.
- Cabell, S. Q., Justice, M. L., Sucker, T. A., Kilday, C. R., (2009). Validity of teacher report for assessing the emergent literacy skills of at risk preschoolers. *Language, Speech and Hearing Services in schools*, 40 (2), 161 - 173
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Curriculum for the Preschool Lpfö 98 Revised (2010). Skolverket
Department for Education. (2013). *The national curriculum in England. Framework document*. Department for Education.
- ΔΕΙΠΠΣ (2011). *Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Dickinson, D. K., & Chaney, C. (1997a). *Early Phonological Awareness Profile*. Newton, MA: Education Development Center.
- Dickinson, D. K., & Chaney, C. (1997b). *Emergent Literacy Profile*. Newton, MA: Education Development Center.
- Dickinson, D. K., & McCabe, A. (2001). Bringing It All Together: The Multiple Origins, Skills, and Environmental Supports of Early Literacy. *Learning Disabilities Research and Practice*, 16 (4), 186-202.
- Dickinson, D. K., McCabe, A., Anastasopoulos, L., Peisner-Feinberg, E. S., & Poe, M. D. (2003). The comprehensive language approach to early literacy: The interrelationships among vocabulary, phonological sensitivity, and print knowledge among preschool-aged children. *Journal of Educational Psychology*, 95 (3), 465-481.
- Hu, L. & Bentler, P. (1999). Cutoff criteria for fit indices in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Gutierrez-Clellen, V. F., & Kreiter, J. (2003). Understanding child bilingual acquisition using parent and teacher reports. *Applied Psycholinguistics*, 24 (2), 267-288.
- National Association for the Education of Young Children. (1998). *Learning to Read and Write: Developmentally Appropriate Practices for Young Children. A Joint Position Statement of the International Reading Association and the National Association for the Education of Young Children*. Washington, DC.
- Lonigan, C. J., & Purpura, D. J. (2009). Conners' teacher rating scale for preschool children: A revised, brief, age-specific measure. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 38 (2), 263-272.
- Manolitsis, G. (2016). Emergent literacy in early childhood education: New issues and educational implications. *Preschool and Primary Education*, 4 (1), 3-34.
- Mason, J. M., & Stewart, J. P. (1990). Emergent literacy assessment for instructional use in kindergarten. In L. M. Morrow, & J. K. Smith (Eds.), *Assessment for instruction in early literacy* (pp. 155-175). Prentice-Hall, Englewood Cliffs.
- MacCallum, R.C., Roznowski, M. & Necowitz, L.B. (1992). Model modifications in covariance structure analysis: The problem of capitalization on chance. *Psychological Bulletin*, 111, 490-504.

- Μουζάκη, Α., Ράλλη, Α. Μ., Αντωνίου, Φ., Διαμαντή, Β. & Παπαϊωάννου, Σ. (2017). Λογόμετρο. Οδηγός εγκατάστασης και χρήσης ψηφιακών εφαρμογών, Εκπαίδευσης και βαθμολόγησης δοκιμασιών. Αθήνα: intelearn.
- Murray, D. S., Ruble, L. A., Willis, H., & Molloy, C. A. (2009). Parent and teacher report of social skills in children with autism spectrum disorders. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 40*, 109–115.
- Οικονόμου, Α., Μπεζεβέγκης, Θ., Μυλωνάς, Κ., Βαρλοκόστα, Σ. (2008). *Εργαλείο Ανίχνευσης Διαταραχών Λόγου και Ομιλίας σε Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας*. ΥΠΕΠΘ, ΕΠΕΑΕΚ.
- Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών-Λογοθεραπευτών (2007). *Ανομιλο 4. Τεστ Ανίχνευσης διαταραχών Ομιλίας και Λόγου για παιδιά 4 χρόνων*. Ελληνικά γράμματα.
- Πολυχρόνη, Φ. (2011). *Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες*. Αθήνα: Πεδίο.
- Πόρποδας, Κ. Δ. (2002). *Η ανάγνωση*. Πάτρα
- Πόρποδας, Κ. (2008). *Εργαλείο Ανίχνευσης και Διερεύνησης των Αναγνωστικών Δυσκολιών στο Νηπιαγωγείο και Α-Β Δημοτικού*. ΥΠΕΠΘ, ΕΠΕΑΕΚ.
- Ράλλη, Α. Μ. (2013). Η Αξιολόγηση των Γλωσσικών Δεξιοτήτων σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. *Στα πρακτικά του 3^ο Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Προσχολικής Αγωγής «Σύγχρονα θέματα Παιδαγωγικής Ψυχοπαιδαγωγικής & Παιδιατρικής», 30-01 Δεκεμβρίου 2013, Αθήνα*.
- Rhyner, P. M., Haebig, E. K., & West, K. M. (2009). Understanding frameworks for the emergent literacy stage. In P. M. Rhyner (Ed.), *Emergent literacy and language development. Promoting learning in early childhood* (pp. 5 – 35). New York: Guilford.
- Rodríguez, B. L., & Guiberson, M. (2011). Using a Teacher Rating Scale of Language and Literacy Skills with Preschool Children of English-Speaking, Spanish-Speaking, and Bilingual Backgrounds. *Early Childhood Education Journal, 39* (5), 303-311.
- Simos, P. G., Sideridis, G. D., Protopapas, A., & Mouzaki, A. (2011). Psychometric Evaluation of a Receptive Vocabulary Test for Greek Elementary Students. *Assessment for Effective Intervention, 37* (1), 34-49.
- Skolverket. (2011). *Curriculum for the preschool Lpfö 98: Revised 2010*. Stockholm: Edita.
- Stavarakaki, S., & Tsimpli, I. M. (1999). Diagnostic Verbal IQ Test for Greek preschool and school age children. *Poster presented at the 5th European Conference on Psychological Assessment, August 25-29, University of Patras*.
- Τσιγγίλης, Ν. (2010). Βασικές έννοιες και διαδικασία εφαρμογής της μοντελοποίησης δομικών εξισώσεων στις κοινωνικές επιστήμες. *Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος, 8*, 1-35.
- Whitehurst, G. J., & Lonigan, C. J. (2001). Emergent literacy: Development from prereaders to readers. *Handbook of early literacy research, 1*, 11-29.
- Whitehurst, G. J., & Lonigan, C. J. (1998). Child Development and Emergent Literacy. *Child Development, 69*(3), 848-872

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**ΚΑΙΜΑΚΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ & ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ**

Ράλλη, Α. Μ., Ρούσσος, Π., Καζάλη, Ε., & Κωνσταντοπούλου Π. (2019)

Όνομα παιδιού:

Όνομα παιδαγωγού:

Ηλικία παιδιού:

Ημερομηνία γέννησης:

Σχολείο:

ΥΠΟΚΑΙΜΑΚΑ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ (ΧΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ):

ΥΠΟΚΑΙΜΑΚΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ :

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ:

ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ (ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ)

1. Πώς θα περιγράφατε τη θέληση αυτού του παιδιού να ξεκινήσει μια συνομιλία με τους ενήλικες και τους συνομηλίκους; Συνεχίζει να προσπαθεί να επικοινωνήσει όταν δεν γίνεται κατανοητό εξ' αρχής; Επιλέξτε τη δήλωση που περιγράφει καλύτερα την προσπάθεια του παιδιού.

Το παιδί σχεδόν ποτέ δεν ξεκινάει μια συνομιλία με τους συνομηλίκους ή τον παιδαγωγό. Ποτέ δεν συνεχίζει να προσπαθεί εάν είναι αρχικά ανεπιτυχής.	Το παιδί μερικές φορές ξεκινάει συζήτηση είτε με τους συνομηλίκους είτε με τον παιδαγωγό. Εάν οι αρχικές προσπάθειες αποτύχουν, συχνά αποσύρεται γρήγορα .	Το παιδί περιστασιακά ξεκινάει συνομιλίες και με τους συνομηλίκους και με τον παιδαγωγό. Εάν αποτύχει αρχικά, συνεχίζει μερικές φορές να προσπαθεί.	Το παιδί ξεκινάει συνομιλίες και με τους συνομηλίκους και με τον παιδαγωγό. Εάν αποτύχει αρχικά, θα προσπαθήσει πολύ ώστε να γίνει κατανοητό.
1	2	3	4

2. Πόσο καλά μεταδίδει το παιδί προσωπικές εμπειρίες με καθαρό και λογικό τρόπο; Προσδιορίστε τη βαθμολογία που περιγράφει καλύτερα την προσπάθεια του παιδιού να διηγηθεί σε έναν ενήλικα γεγονότα που συνέβησαν στο σπίτι ή κάπου αλλού, όπου δεν ήταν παρών.

Το παιδί είναι πολύ διστακτικό . Προφέρει λίγες λέξεις και απαιτεί από εσάς να κάνετε ερωτήσεις. Δυσκολεύεται στο να απαντά στις ερωτήσεις που του κάνετε.	Το παιδί δίνει μερικές πληροφορίες , αλλά αυτές που χρειάζονται για να γίνει πραγματικά κατανοητό το γεγονός λείπουν (π.χ. που ή πότε συνέβη, ποιος ήταν παρών, η αλληλουχία όσων συνέβησαν).	Το παιδί δίνει πληροφορίες και μερικές φορές περικλείει τις απαραίτητες πληροφορίες ώστε να γίνει πραγματικά κατανοητό το συμβάν.	Το παιδί αφηγείται εμπειρίες με τρόπο που να είναι σχεδόν πάντα ολοκληρωμένες, με καλή αλληλουχία, και κατανοητές .
1	2	3	4

3. Πώς θα περιγράφατε το γλωσσικό προφίλ αυτού του παιδιού στο να κάνει ερωτήσεις σχετικά με θέματα που το ενδιαφέρουν; (π.χ. γιατί συμβαίνουν τα πράγματα, γιατί οι άνθρωποι πράττουν με τον τρόπο που πράττουν); Προσδιορίστε τη βαθμολογία που περιγράφει καλύτερα την περιέργεια του παιδιού κάνοντας ερωτήσεις σε ενήλικες.

Το παιδί δεν κάνει ποτέ ερωτήσεις που να αντανακλούν περιέργεια.	Σε λίγες περιπτώσεις το παιδί έχει κάνει κάποιες ερωτήσεις σε ενήλικες. Η συζήτηση που τυχόν προέκυψε ήταν σύντομη και περιορισμένη σε βάθος.	Σε αρκετές περιπτώσεις το παιδί έχει κάνει ενδιαφέρουσες ερωτήσεις. Περιστασιακά αυτές έχουν οδηγήσει σε μια ενδιαφέρουσα συνομιλία .	Το παιδί κάνει συχνά ερωτήσεις στους ενήλικες που αντανακλούν περιέργεια. Αυτές οδηγούν συντά σε ενδιαφέρουσες, εκτεταμένες συνομιλίες .
1	2	3	4

4. Πώς θα περιγράφατε το λόγο αυτού του παιδιού καθώς παίζει στη “γωνιά του σπιτιού”, όταν παίζει με τους κύβους κτλ. Σκεφτείτε πόσο αποτελεσματικό είναι στη χρήση του λόγου όταν παίζει συμβολικό παιχνίδι με τους συνομηλίκους. Προσδιορίστε τη βαθμολογία που ταιριάζει καλύτερα.

Το παιδί σπάνια ή ποτέ δεν παίζει συμβολικό παιχνίδι ή διαφορετικά, ποτέ δεν υποκρίνεται ρόλους.	Περιστασιακά το παιδί παίζει συμβολικό παιχνίδι που περιλαμβάνει κάποια σύντομη ομιλία. Αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο στην αρχή του παιχνιδιού και είναι περιορισμένης σημασίας.	Το παιδί συχνά παίζει συμβολικό παιχνίδι , και οι συζητήσεις είναι μερικές φορές σημαντικές για την εξέλιξή του. Περιστασιακά χρησιμοποιεί διαλόγους με κάποιο άλλο παιδί.	Το παιδί μιλάει συχνά με περίτεχνο τρόπο στο συμβολικό παιχνίδι. Οι διάλογοι που πραγματοποιούνται στους ρόλους είναι συνήθεις και σημαντικοί. Το παιδί μερικές φορές βγαίνει έξω από το παιχνίδι για να δώσει οδηγίες σε άλλο παιδί.
1	2	3	4

5. Πώς θα περιγράφατε την ικανότητα του παιδιού να αναγνωρίζει και να παράγει ομοιοκαταληξίες ;

Το παιδί δεν μπορεί ποτέ να πει εάν δύο λέξεις ομοιοκαταληκτούν ούτε να κάνει ομοιοκαταληξία όταν του δίνεται παράδειγμα (π.χ. βόδι, ρόδι, ___).	Το παιδί περιστασιακά κάνει ή αναγνωρίζει ομοιοκαταληξίες όταν του δίνεται βοήθεια.	Το παιδί κάνει αβίαστα ομοιοκαταληξίες και μπορεί μερικές φορές να πει ποτέ δύο λέξεις ομοιοκαταληκτούν.	Το παιδί αβίαστα κάνει ομοιοκαταληξίες με λέξεις που περιλαμβάνουν περισσότερες από δύο συλλαβές. Αναγνωρίζει πάντα εάν οι λέξεις ομοιοκαταληκτούν.
1	2	3	4

6. Πόσο συχνά χρησιμοποιεί το παιδί ποικίλο λεξιλόγιο ή προσπαθεί να δοκιμάσει νέες λέξεις(π.χ. που έχει ακούσει σε ιστορίες ή από τον παιδαγωγό);

Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά
1	2	3	4

7. Όταν το παιδί μιλάει σε ενήλικες εκτός από εσάς ή το βοηθό (όπου υπάρχει) γίνεται κατανοητό;

Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά
1	2	3	4

8. Πόσο συχνά εκφράζει το παιδί την περιέργεια σχετικά με το πώς και το γιατί συμβαίνουν τα πράγματα;

Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά
1	2	3	4

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

9.Πόσο συχνά αρέσει στο παιδί να ακούει ιστορίες να διαβάζονται σε όλη την ομάδα;

Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά
1	2	3	4

10.Πόσο συχνά παρακολουθεί το παιδί τις ιστορίες που διαβάζονται σε μεγάλες ή μικρές ομάδες και αντιδρά με τέτοιο τρόπο (κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης της ιστορίας) που να δείχνει ότι τις καταλαβαίνει;

Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά
1	2	3	4

11.Μπορεί το παιδί να «διαβάσει» ιστορίες μόνο του;

Δεν παριστάνει ότι διαβάζει.	Παριστάνει ότι διαβάζει	Παριστάνει ότι διαβάζει και διαβάζει μερικές λέξεις.	Διαβάζει τις γραμμένες λέξεις
1	2	3	4

12.Πόσο συχνά θυμάται το παιδί την υπόθεση ή τους χαρακτήρες της ιστορίας που άκουσε πριν, είτε στο σπίτι είτε στην τάξη;

Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά
1	2	3	4

13.Πόσο συχνά το παιδί ξεφυλλίζει ή «διαβάζει» ιστορίες μόνο του ή μαζί με φίλους;

Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά
1	2	3	4

14.Μπορεί το παιδί να αναγνωρίσει γράμματα;(Επιλέξτε μια απάντηση)

Κανένα από τα γράμματα της αλφαβήτου	Μερικά από αυτά (μέχρι 10)	Τα περισσότερα από αυτά (μέχρι 20)	Όλα τα γράμματα της αλφαβήτου
1	2	3	4

15.Μπορεί να αναγνωρίσει το παιδί γραμμένο το μικρό του/της όνομα;

Όχι	Ναι
1	2

16. Μπορεί το παιδί να αναγνωρίσει εικονικά άλλα ονόματα;

Όχι	Ένα ή δύο	Λίγα (μέχρι 4 -5)	Αρκετά (περισσότερα από 6)
1	2	3	4

17. Μπορεί το παιδί να «διαβάσει» κάποιες άλλες λέξεις;

Όχι	Μία ή δύο	Λίγες (μέχρι 4-5)	Πολλές (περισσότερες από 6)
1	2	3	4

18. Μπορεί το παιδί να έχει μια πρώτη αντίληψη για τη σχέση ανάμεσα στους ήχους και στα γράμματα π.χ. το γράμμα Β(βήτα) κάνει τον ήχο “βββ” ;

Όχι	Για ένα ή δύο	Για λίγα (μέχρι 4 με 5)	Για πολλά (περισσότερα από 6)
1	2	3	4

19. Μπορεί το παιδί να προφέρει λέξεις που δεν έχει ξανασυναντήσει;

Όχι	Μία ή δύο φορές	Συχνά λέξεις μιας ή δύο συλλαβών	Πολλές λέξεις
1	2	3	4

20. Πώς μοιάζει η ελεύθερη γραφή του παιδιού;

Μόνο ζωγραφίζει ή κάνει σκαριφήματα - μουτζουρώματα	Μερικά σημάδια που μοιάζουν με γράμματα	Πολλά συμβατικά γράμματα	Συμβατικά γράμματα και λέξεις
1	2	3	4

21. Πόσο συχνά αρέσει στο παιδί να γράφει ή να υποκρίνεται πως γράφει;

Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά
1	2	3	4

22. Μπορεί το παιδί να γράψει το μικρό του/της όνομα, ακόμα και εάν μερικά γράμματα είναι γραμμένα ανάποδα;

Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά
1	2	3	4

23. Γράφει το παιδί ελεύθερα άλλα ονόματα ή πραγματικές λέξεις (χωρίς να αντιγράψει);

Όχι	Μία ή δύο	Λίγες (μέχρι 4 ή 5)	Αρκετές (περισσότερες από 6)
1	2	3	4

24.Πόσο συχνά γράφει το παιδί σύμβολα ή ταμπέλες (πινακίδες);

Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά
1	2	3	4

25.Γράφει το παιδί ελεύθερα ιστορίες, τραγούδια, ποιήματα, ή λίστες (χωρίς να αντιγράφει);

Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά
1	2	3	4